

IZVJEŠĆA SA ZNANSTVENIH SKUPOVA

Mercator Revisited – Cartography in the Age of Discovery, 25–28 April 2012, Sint Niklaas, Belgija

U povodu obilježavanja petstote obljetnice rođenja znamenitog kartografa i geografa Gerarda Mercatora od 25. do 28. travnja 2012. u Sint-Niklaasu u Belgiji održana je međunarodna konferencija "Mercator Revisited – Cartography in the Age of Discovery". S obzirom na brojna znanstvena ostvarenja i dostignuća toga renensansnog kartografa jasno je da je za održavanjem takvog skupa postojao veliki interes i znanstvena potreba. Gerard Mercator (1512. – 1594.) zaslužan je za mnoga otkrića, poput Mercatorove projekcije na karti, **tehnika izrade globusa** (i nebeskih i zemaljskih), zbirke karata i dr. Njegove karte, zbirke i globusi eksponati su mnogih europskih muzeja, knjižnica, zbirki i arhiva, a mnogi proizvođači karata, globusa, atlasa i ostalih kartografskih pomagala diljem svijeta ove godine prigodnim izdanjima sudjeluju u obilježavanju petstote obljetnice Mercatorova rođendana. Tako je nedaleko od njegova rodnog Rupelmondea u Flandriji, tj. Sint Niklaasu održan navedeni znanstveni skup čija je središnja tema bio Mercator i njegov stručni i znanstveni doprinos.

Gerard Mercator, ali i ostali kartografi 16. stoljeća, bili su ujedno znanstvenici, umjetnici i obrtnici te humanisti koji su utjecali na međunarodnu politiku, znanost i filozofiju. Njihove karte nisu odražavale samo činjenice o otkrićima toga vremena već i o okruženju u kojem su te karte nastale. Takav višeslojan pristup bio je zastupljen i u radovima koji su bili izloženi na znanstvenom skupu te se mogu podijeliti u nekoliko glavnih tema. U radu je sudjelovalo stotinjak znanstvenika iz cijeloga svijeta, a ukupno je izloženo 25 radova. Jedan dio radova obuhvatio je geografski i kartografski utjecaj Mercatora na kartografe njegova doba, ali i kasnije. Značajan broj radova odnosio se na analizu Mercatorovih kartografskih prikaza europskog prostora, ali i *novog* svijeta. U tom kontekstu predstavljen je i prostor Hrvatske s radom *Geographical Names on Mercator's Maps of Croatia* čiji su autori djelatnici Odjela za geografiju Sveučilišta u Zadru J. Faričić, D. Magaš i L. Mirošević. Posebnu skupinu činili su radovi koji su na svojevrsan način objedinili prethodne teme pristupajući im kroz analize u GIS-u i digitalizaciji Mercatorove kartografske građe. Također, svi radovi, tj. njihovi sažeci, a neki i u potpunosti, tiskani su u Knjizi sažetaka, a nekoliko radova je izabrano sa skupa i tiskano u kartografskom časopisu *The Cartographic Journal*.

Prva dva dana znanstvenog skupa bila su ispunjena predavanjima, koja su se održavala u zgradi muzeja SteM u čijem prizemlju je postavljena izložba Mercatorovih kartografskih prikaza, atlasa i globusa. U blizini navedene zgrade je i Mercatorov muzej koji uz Mercatorove sadrži i velik broj drugih kartografskih prikaza i globusa. Trećeg i četvrtog dana znanstvenog skupa organizirani su terenski obilasci Genta i Antwerpena.

Lena Mirošević

Dalmacija u prostoru i vremenu – Što Dalmacija jest, a što nije?, 14.-16. lipnja 2012., Zadar

U sklopu obilježavanja desete obljetnice obnove Sveučilišta u Zadru, 14. i 15. lipnja 2012. održan je međunarodni znanstveni skup *Dalmacija u prostoru i vremenu – Što Dalmacija jest, a što nije?*. Odgovor na to složno pitanje pokušalo je dati 75 znanstvenika s aspekta prirodnih, humanističkih i društvenih disciplina te interdisciplinarnih područja. Okosnicu skupa činile su raznovrsne teme, primjerice: političke promjene na prostoru sjeveroistočne obale Jadrana, dinamika upravno-teritorijalnih granica kroz povijest, promišljanja o Dalmaciji kao perceptivnoj, kulturnoj i povijesnoj administrativnoj regiji, demografski procesi južne Hrvatske, gospodarska struktura južne Hrvatske s posebnim osvrtom na turizam, prometna dostupnost i korištenje obnovljivih izvora energije te tradicijsko i suvremeno pomorstvo južne Hrvatske.

Nakon uvodnog izlaganja prof. dr. sc. Josipa Faričića i Ante Blaće, prof. s Odjela za geografiju Sveučilišta u Zadru koji su dali osnovne smjernice određivanja regije kao prirodno-geografske i društveno-geografske cjeline koja poprima. Uslijedilo je predavanje dr. sc. Lene Mirošević o Dalmaciji kao historijsko-geografskoj i vernakularnoj regiji koja je pulsirala tijekom prošlosti ovisno o društveno-gospodarskim okolnostima i povijesnim mijenama. Prof. dr. sc. Ivo Babić upoznao je sudionike skupa s pojmom Dalmacije u prošlosti. Dalmacija je mijenjala svoj opseg i značaj tijekom uprave Rimskog Carstva, Bizanta, Osmanlijskog Carstva,

Mletačke Republike, Habsburške Monarhije, Austro-Ugarske, Kraljevine Jugoslavije, SFR Jugoslavije i današnje samostalne Republike Hrvatske. Posljednja političko-geografska prostorna jedinica koja je postojala *de iure* i imala ime Dalmacija istoimena je kraljevina za vrijeme tzv. druge austrijske uprave. U svojem je izlaganju prof. Babić istaknuo da je Dalmacija u geopolitičkom smislu iznimno rastezljiv pojam s brojnim kontrakcijama i ekspanzijama te je u raspravi o Dalmaciji uvijek potrebno imati na umu razdoblje o kojem se govori.

U kontekstu današnjega teritorijalnog ustroja Republike Hrvatske, Dalmacija bi se, uglavnom, mogla definirati kao prostor četiriju najjužnijih hrvatskih županija. Niz tema predstavljenih na skupu bio je posvećen upravo funkcionalnim promjenama tijekom druge polovice 20. i početkom 21. st. kao posljedica brojnih litoralizacijskih, demografskih, gospodarskih i prometnih promjena. Nakon izlaganja koja su se održala u nekoliko paralelnih sekcija utvrđeno je da je Dalmacija danas rezultat složenih procesa oblikovanja dalmatinskog prostora i dalmatinske identifikacije na koje su utjecali različiti povijesno-geografski i suvremeni funkcionalni prostorni odnosi u kombinaciji s prirodno-geografskim značajkama. Kao jedan od zaključaka skupa istaknuto je i skoro objavljivanje zbornika radova. Skup je uspješno završen terenskim obilaskom naselja Sali na Dugom otoku i Parka prirode Telašćica.

Ovaj međunarodni skup rezultirao je novim spoznajama o Dalmaciji hrvatskih i stranih znanstvenika, koji su se okupili kako bi predstavili rezultate dosadašnjih istraživanja, razmijenili ideje, dali odgovore na postojeća i postavili nova pitanja. U budućnosti bi zasigurno trebalo organizirati što više sličnih rasprava na akademskoj razini koje će uvidom u prošlost i izradom budućih modela stvoriti prikladan okvir za razvoj Dalmacije kao integralnog dijela Republike Hrvatske.

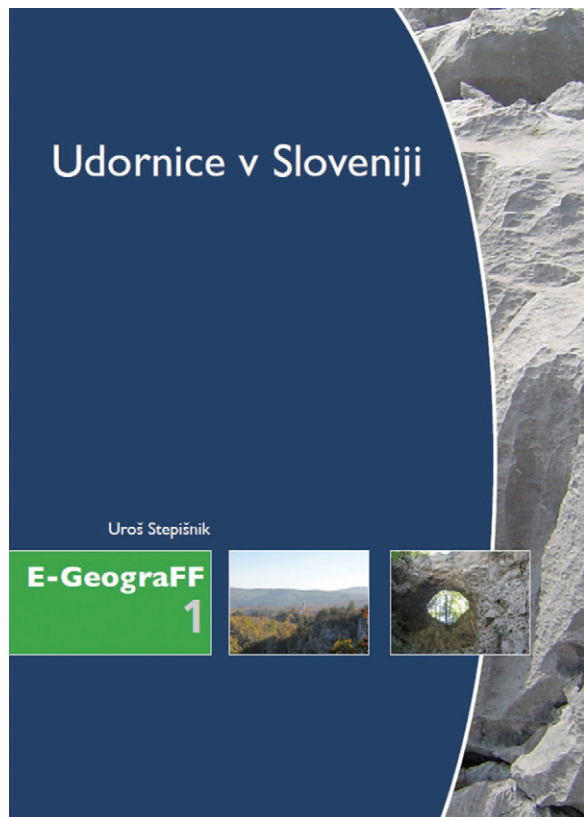
Ana Pejdo

Sudionici terenskog obilaska u sklopu znanstvenog skupa *Dalmacija u prostoru i vremenu – Što Dalmacija jest, a što nije?*

PRIKAZ KNJIGE

Uroš STEPIŠNIK: Udornice v Sloveniji, publikacija E-GeograFF, Oddelek za geografijo, Filozofska Fakulteta, Ljubljana, 120 str.

U izdanju Odjela za geografiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, objavljena je 2010. godine elektronska knjiga *Udornice v Sloveniji*, autora Uroša Stepišnika. Ova knjiga predstavlja prvo izdanje zbirke nazvane E-GeograFF, koja sadrži znanstvene monografije Odjela za geografiju izdane u elektronskom obliku. Elektronske knjige, zbog svog oblika, dostupnije su čitateljima od tiskanih, a pogotovo zbog činjenice da su besplatne. Ovakvim načinom objave knjiga smanjuju se troškovi tiskanja, štiti se okoliš, a ujedno nestaje strah od ilegalnog korištenja knjige.

Uroš Stepišnik docent je na Odjelu za geografiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani. Njegovo područje interesa je fizička geografija, osobito geomorfologija krša. Samostalno ili u koautorstvu napisao je nekoliko znanstvenih monografija te brojne znanstvene radove koji se uglavnom tiču geomorfologije.

Knjiga je podijeljena u devet poglavlja i to: 1. Uvod, 2. Nastanak urušnih ponikava 3. Preoblikovanje urušnih ponikava 4. Geomorfološke značajke urušnih ponikava u Sloveniji, 5. Zaključak, 6. Izvori i literatura, 7. Popis karata, 8. Popis slika i 9. Kazalo.

U uvodnom poglavlju autor objašnjava što su urušne ponikve i kako nastaju, a poseban osvrt daje na korištenje pojma urušne ponikve (slo. *udornice*) i stavlja je u kontekst slovenskoga krškog reljefa, istodobno naglašavajući različite pojmove koji se koriste za taj reljefni oblik u Sloveniji.

U drugom poglavlju nazvanom "Nastanak urušnih ponikava" autor sažeto, na šest stranica, daje pregled domaće i svjetske literature koja se bavila nastankom tih reljefnih oblika te izdvaja dva glavna procesa koji utječu na njihov nastanak. U potpoglavlju o korozijskom nastanku urušnih ponikava osvrće se na simulaciju nastanka urušnih ponikava pomoću programa *Karsim*.

Drugo potpoglavlje bavi se mehaničkim aspektom nastanka urušnih ponikava, gdje je naglasak stavljen na mehaničku eroziju stijena, koja je izravno u vezi s kinetičkom energijom vode koja cirkulira unutar urušne ponikve.

Treće poglavlje "Preoblikovanje urušnih ponikava" donosi pregled procesa i uvjeta koji dovode do promjena izgleda ponikava. U njemu autor posebno izdvaja oblikovanje strana ponikava, a naglasak stavlja na tri vrste modeliranja: modeliranje razvoja strana uz pomoć linearne difuzijske jednadžbe, modeliranje pod utjecajem vertikalne kemijske denudacije i modeliranje erozijskog oblikovanja. Dna urušnih ponikava posebno su opisana u drugom dijelu ovoga poglavlja. Podijeljena su na dna s aktivnim vodenim tokom, dna zapunjena padinskim materijalom i dna zaravnjena ilovastim materijalom.

Četrto poglavlje najopsežnije je i na 73 stranice donosi pregled svih ponikava u Sloveniji koje su sistematizirane u sedam regija i više subregija. Unutar svake regije nalazi se karta s ucrtanim urušnim ponikvama, a tablični prikaz ponikava, osim imena, donosi i osnovne morfometrijske pokazatelje: nadmorsku visinu dna, prosječni polumjer, prosječnu dubinu i volumen ponikve. Za svaku regiju izdvojena

je geomorfološka karta ponikve s ucrtanim smjerom geoelektričnog profila. Prikaz geoelektričnog profila prikazan je posebno i može se reći da predstavlja velik napredak u proučavanju krškog podzemlja. Geoelektrični profili napravljeni su pomoću uređaja za mjerenje otpora *SuperSting R1/IP*, koji pomoću sonde odašilje signale u podzemlje i registrira otpor različitih stijena.

Peto poglavlje "Rasprava" donosi zaključke temeljene na analizi 332 odabrane ponikve. U zaključku autor iznosi razloge zbog kojih su odabrane sve analizirane ponikve, a to su prije svega mogućnost prepoznavanja s topografske karte, njihov strmi rub i činjenica da se ne nalaze u planinskom području, jer na nastanak tih ponikava uvelike utječu glacijalni i periglacijski procesi. Ovdje autor iznosi klasifikaciju urušnih ponikava u vadoznoj zoni (četiri skupine), kao i klasifikaciju u epifreatskoj zoni (tri skupine).

Na kraju knjige nalazi se opsežan popis literature (139 referenci), popis karata (25), popis slika (79), te kazalo pojmova s ukupno 56 pojmova koji se spominju u knjizi.

Knjiga *Udornice v Sloveniji* značajno je djelo koje na jednom mjestu donosi prikaz 332 urušne ponikve, daje njihove osnovne morfometrijske značajke, rasprostranjenost u prostoru, a za odabrane ponikve i kartografski prikaz s geoelektričnim profilom. Ne može se reći da do sada nisu postojali radovi o tim reljefnim oblicima, međutim, ova knjiga na posve jasan način, na jednom mjestu iznosi osnovne činjenice o njihovom nastanku i razvoju. S tim će poznavanje urušnih ponikava postati bliže svima onima koji se za njih zanimaju, a metode korištene u ovom radu, pogotovo upotreba uređaja za mjerenje otpora, zasigurno će pridonijeti još većim mogućnostima istraživanja urušnih ponikava (ali i drugih krških oblika), kao i produbljivanju spoznaja o njima.

Denis Radoš